

Bestuursdienst

Afdeling Stadsontwerp  
Steller C.J. van Haaften  
Onderwerp Bestedingsvoorstel budget monumenten



Bezoekadres  
Waagstraat 1

Postadres  
Postbus 20001  
9700 PB Groningen

In uw antwoord  
graag datum en  
kenmerk vermelden

Wij zijn met het  
openbaar vervoer  
bereikbaar,  
buslijnen  
1, 2, 3, 5, 6, 11, 13, 16

De leden van de raad van de gemeente Groningen  
te  
GRONINGEN

Telefoon (050) 367 8228

Bijlage(n) 2

Ons kenmerk RO13.3579065

Datum = **4 APR 2013**

Uw brief van

Uw kenmerk

Informatie over  
vertrektijden krijgt u  
via telefoon 0900-92 92

Geachte heer, mevrouw,

Deze brief gaat over de voorgenomen besteding van de door u gereserveerde middelen voor monumenten in 2013. In bijlage 1 treft u het volledige programma aan, in bijlage 2 het overzicht van de uitgaven zoals ze in het programma 2012 uiteindelijk zijn gerealiseerd. Tevens geven wij u graag een beknopt overzicht van landelijke ontwikkelingen en de stand van zaken met betrekking tot het gemeentelijke monumentenbeleid. Tot slot willen we de zorgelijke gevolgen van de bezuinigingen bij het rijk aanstippen.

De uitgangspunten van het gemeentelijke monumentenbeleid zijn vastgelegd in de nota "Van ethiek naar strategie" (1995) en aanvullende nota's als het gemeentelijke Kanjerplan (1996), de nota "Toen voor straks" (2000), de Herijking Monumenten-subsidiebeleid (2002), alsmede aanvullingen hierop in de jaarlijkse bestedingsprogramma's.

Het door u beschikbaar gestelde budget voor cultuurhistorie bovengronds bedraagt € 550.000 per jaar. De kaders voor subsidieverlening liggen vast in de subsidieverordening, de criteria in de Nadere regels subsidies gemeente Groningen. De feitelijke invulling van het jaarprogramma (bijlage 1) betreft zoals ieder jaar een mix van diverse aspecten van de monumentenzorg.

Het programma is zoals gebruikelijk flink overtekend. In de loop van het jaar zal blijken welke onderdelen in het bestedingsprogramma gerealiseerd zullen worden. Daarbij geldt: "wie het eerst komt, het eerst maalt". Bij ontoereikend budget schuiven de laatst ingediende plannen door naar het volgende jaar.

Zoals ieder jaar is er in het bestedingsprogramma een bijdrage in het onderhoud van de traditionele onrendabele monumenten: de kerken en de molens. Daarnaast gaat een deel van het budget naar door u als zodanig benoemde 'kanjers'. In de rubriek 'bijzondere gevallen' staan projecten waar om de een of andere reden financiële steun nodig is. Daarnaast zijn er middelen gereserveerd voor 'beter verbeteren', om verminkingen ongedaan te kunnen maken en eigenaren te stimuleren om cultuurhistorisch waardevolle onderdelen te herstellen. Tot slot is er budget gereserveerd om de

kosten te kunnen dekken van promotionele activiteiten (waaronder de organisatie van de Open Monumentendag en de publicatie van jaarboek Hervonden Stad) en voor onderzoek en documentatie.

Belangrijk voor de inbreng van de cultuurhistorie in de ruimtelijke ordening gemeentelijk intern en de ontsluiting van gegevens voor eigenaren, architecten, makelaars en andere geïnteresseerden is de verdere ontwikkeling van de interactieve *Cultuur Waarden Kaart* (CWK) op internet, zie: [www.Groningen.nl/monumenten](http://www.Groningen.nl/monumenten)

### *Landelijke ontwikkelingen*

De onder het vorige kabinet ingezette Modernisering van de Monumentenzorg (MoMo) is in volle gang. Het nieuwe rijksbeleid heeft drie pijlers:

1. Cultuurhistorie een betere verankering geven in de ruimtelijke ordening, door cultuurhistorie een plaats te geven in de ruimtelijke ordening wetgeving.
2. Krachtiger en eenvoudiger regelgeving.
3. Het bevorderen van herbestemming van hun functie verliezende monumenten.

Het zijn thema's die wij van harte toejuichen en waar we in Groningen voor een deel ook al geruime tijd mee bezig zijn.

Ad. 1. De verankering van de cultuurhistorie in de ruimtelijke ordening proberen we actief inhoud te geven bij de actualisatie van een groot aantal bestemmingsplannen.

Per 1 januari 2012 is de afweging van cultuurhistorische waarden in alle bestemmingsplannen wettelijk verplicht. Het bestemmingsplan Binnenstad waarvan het voorontwerp binnenkort in procedure gaat, is daarvan het meest recente voorbeeld.

Ad. 2. De vereenvoudiging van de regelgeving heeft tot nu toe enerzijds betrekking gehad op de rijkssubsidieregeling, waar de gemeente geen rol in heeft, anderzijds heeft de regering in het kader van deregulering besloten om een aantal werkzaamheden aan rijksmonumenten en in beschermde stadsgezichten vergunning vrij te maken.

Ad. 3. Met betrekking tot herbestemming van (rijks)monumenten heeft u in 1996 al het Gemeentelijke Kanjerplan vastgesteld. Dat plan anticipeerde op herbestemming van grote monumentale gebouwen die hun functie dreigden te verliezen. Inmiddels zijn in het kader hiervan meer dan 50 van dergelijke grote monumentale gebouwen in de gemeente gerevitaliseerd. De herbestemming van het Prinsenhof tot hotel-restaurant is vorig jaar voltooid (bijdrage van het rijk: € 600.000, -) en met de revitalisering van Watertoren-noord wordt zo spoedig mogelijk begonnen (rijksbijdrage ruim € 1 miljoen).

Vorig jaar is de Visie Erfgoed en Ruimte door het rijk vastgesteld. Hieruit blijkt in algemene zin dat het rijk zich minder wil richten op de sectorale bescherming en meer op de samenhang met ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen. Specifiek voor Groningen van belang is dat de Wijert-Noord als één van 30 wijken in Nederland is aangemerkt als zogenaamd Wederopbouwgebied. Doel van het rijk is niet deze gebieden ruimtelijk op slot te zetten, maar deze cultuurhistorisch waardevolle naoorlogse wijken 'herkenbaar' te houden. Het rijk wil hierover met ons bestuurlijke

afspraken maken. Wij zijn hierover met het rijk en de betreffende corporatie in overleg.

De rijks bezuinigingen treffen de monumenten en de monumentenzorg in de gemeente op twee fronten:

- a. Er is in de rijkssubsidieregeling Besluit rijkssubsidieregeling instandhouding monumenten (Brim) volstrekt onvoldoende budget beschikbaar voor het onderhoud van economische moeilijk rendabel te maken rijksmonumenten. Daarbij moet u vooral denken aan kerken en molens. Dit heeft ertoe geleid dat bij voorbeeld de Martinikerk vorig jaar een afwijzing op hun subsidieaanvraag voor het 6-jaren onderhoudsplan heeft gekregen. De beheerders van deze gebouwen, die veel tijd en geld kwijt zijn om een aanvraag in te kunnen dienen, spreken van een loterij. De rijksdienst erkent de problemen, maar zegt met de rug tegen de muur te staan. Een gedeelte van de uitvoering van het Brim is door het kabinet bij de provincies neergelegd, dat voor de verdeling van de beperkte middelen weer zijn eigen prioriteiten heeft gesteld.
- b. Het rijk stopt na 2014 met het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV). Uit deze geldstroom (en voorganger Stadsvernieuwingsfonds) is de afgelopen decennia ondermeer de gemeentelijke monumentenzorg op poten gezet en betaald. De beëindiging van het ISV stelt ons daarom voor de vraag hoe we de gemeentelijke monumentenzorg vanaf 2015 op de been kunnen houden. De financiële ondersteuning aan monumenten en projecten zoals verwoord in het jaarlijkse bestedingsprogramma (zie bijlage 1.) kunnen zonder budget niet gerealiseerd worden. Bijzonder zorgelijk is dit voor de instandhouding van de onrendabele rijksmonumenten zoals kerken en molens.

#### *Stand van zaken gemeentelijk monumentenbeleid in enkele punten*

Eerder is de vraag gesteld of de beleidskaders voor monumenten en archeologie integraal moeten worden geactualiseerd en in de vorm van een Monumentennota opnieuw vastgesteld. Vanwege de bezuinigingen die nu op ons afkomen (o.a. verdwijnen ISV-budget) willen we de consequenties daarvan inzichtelijk maken en keuzemogelijkheden daarin aan u voorleggen. Vóór de zomer willen we daarover graag met uw raadscommissie in discussie treden. En op grond van de uitkomsten daarvan willen we u in het najaar een nieuwe Erfgoednota voorleggen.

Na de aanwijzing van in totaal ruim 350 gemeentelijke monumenten in 2008 en 2010 heeft u in het verlengde daarvan besloten ruimte te creëren in het Stimuleringsfonds wonen & monumenten (Swm) om laagrentende leningen te kunnen verstrekken ten behoeve van de instandhouding van deze monumenten. In dat kader zijn inmiddels 10 leningen verstrekt en het animo hiervoor is groeiend. Het is belangrijk het Stimuleringsfonds wonen & monumenten bij de bezuinigingen te ontzien, vooral ook omdat de mogelijkheden voor financiële ondersteuning van monumenten vanuit het ISV-budget grotendeels zullen verdwijnen.

Actueel is de herziening van een groot aantal bestemmingsplannen waarin de cultuurhistorie op grond van nieuw rijksbeleid sinds 1 januari 2012 nadrukkelijk een plaats moet krijgen. Bij de bestemmingsplannen voor het buitengebied en diverse wijken hebben wij reeds op de nieuwe rijks regelgeving geanticipeerd. Dit jaar wordt ondermeer nog gewerkt aan de actualisatie van de bestemmingsplannen Binnenstad (binnen de diepenring) en Oranjewijk. Stadsdelen waarbij de cultuurhistorie een zeer belangrijke drager van de ruimtelijke kwaliteit is. Wij streven ernaar de cultuurhistorische waarden nu zo goed mogelijk in de betreffende bestemmingsplannen te borgen. In aanvulling op de mogelijkheden hiervoor in het bestemmingsplan, overwegen wij in dat kader ook nog een aantal cultuurhistorisch waardevolle onderdelen van gebouwen via de Erfgoed verordening te beschermen.

Daarnaast werken we zoals eerder genoemd aan de afronding van het gemeentelijke Kanjerplan. Ruim vijftien jaar na vaststelling door uw raad zijn inmiddels meer dan 50 kanjers gerevitaliseerd. Watertoren-noord wordt vooralsnog de laatste.

Tijdens de realisatie van het gemeentelijke kanjerplan werd steeds duidelijker dat kanjers en andere monumenten die het moeilijkst rendabel te maken zijn, niet door de markt worden opgepakt en uiteindelijk overblijven. Voor dergelijke gebouwen hebben we in 2001 samen met andere overheden, corporaties en marktpartijen het Groninger Monumenten Fonds NV (GMF) opgericht. Het GMF is een publiek-private samenwerking, die moeilijk rendabel te maken gebouwen verwerft, restaureert en langdurig in beheer houdt. Het GMF is inmiddels eigenaar van 11 rijksmonumenten, 6 in stad en 5 in de provincie. Het GMF was ondermeer ontwikkelaar bij de herbestemming van het Prinsenhof tot hotel en is dat bij de revitalisering van Watertoren-noord. Het GMF heeft aangegeven te moeten groeien om een beter renderende organisatie te worden. Anderzijds moeten de corporaties zich op last van het rijk als aandeelhouders uit het GMF terugtrekken. Wij hopen u eind van het jaar te kunnen informeren over de toekomstmogelijkheden voor het GMF.

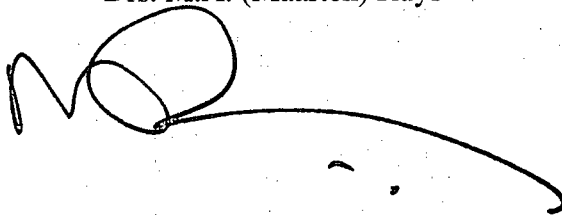
Wij verwachten u met het voorgaande voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,  
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,  
Dr. J.P. (Peter) Rehwinkel

108

de secretaris,  
Drs. M.A. (Maarten) Ruys



## BIJLAGE 1: Bestedingsprogramma budget monumenten 2013

### 1. Inleiding

Voor u ligt het bestedingsprogramma voor het budget monumenten 2013. Het programma is gebaseerd op beleid zoals dat door de raad is vastgesteld in de monumentennota 'Van ethiek naar strategie' uit 1995, het 'Kanjersplan' uit 1996, de nota 'Toen voor straks' uit 2000, de in 2002 vastgestelde nota Herijking Monumenten-subsidiebeleid, alsmede kleine aanpassingen die in de jaarlijks door u vast te stellen bestedingsprogramma's worden gemaakt. Op grond hiervan kunnen de gemeentelijke middelen voor monumenten worden ingezet voor instandhouding en herstel onrendabele monumenten en van gemeentelijke Kanjers, kan een bijdrage worden verleend voor het 'beter verbeteren' van gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden (gericht op het behoud van historisch waardevolle onderdelen) en kan ook cultuurhistorisch onderzoek, promotionele activiteiten en verbetering van de (historisch waardevolle) openbare ruimte hieruit worden gesubsidieerd. De subsidie-verordening geeft in principe de grenzen aan waarbinnen subsidieverlening kan plaatsvinden.

Bijlage 2: geeft het overzicht van het met beschikkingen belegde monumentenbudget 2012.

### 2. Beschikbaar budget voor monumenten in 2013 en komende jaren

Uw raad heeft besloten voor de periode 2010 t/m 2014 jaarlijks € 550.000 beschikbaar te stellen voor het bestedingsprogramma monumenten.

NB. 1. De rijksoverheid heeft besloten het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) te beëindigen. Er is dus nog ISV-budget tot en met 2014. Dit heeft grote consequenties voor de gemeente en niet in de laatste plaats voor de gemeentelijke monumentenzorg die geheel afhankelijk is van deze geldstroom.

NB. 2. Omdat het de vraag is of er na 2014 nog financiële middelen voor de gemeentelijke monumentenzorg beschikbaar zullen zijn, hebben wij de eigenaren van rijksbeschermden kerken en molens geïnformeerd dat wij onze gebruikelijke bijdrage (percentage op de rijksbeschikking) aan de instandhouding van deze voor de stad zo gezichtsbepalende gebouwen na 2014 hoogstwaarschijnlijk niet langer kunnen leveren.

NB. 3. Voorgaande punten geven aan dat er voor de gemeentelijke monumentenzorg zwaar weer op komst is. Wij bereiden een nota voor waarin we u keuzes voorleggen over hoe hier mee om te gaan. Wij zullen deze nota na de zomer aan u voorleggen.

### 3. Criteria voor financiële ondersteuning en werkwijze

In de Nadere Regels Subsidies Gemeente Groningen (Vastgesteld door het college op 3 mei 2011 in werking getreden op 1 november 2011) hoofdstuk 8 Paragraaf 8.7 Beter verbeteren en Paragraaf 8.10 Revolverend fonds Monumenten zijn de kaders voor het kunnen verstrekken van financiële ondersteuning aangegeven. De nadere regels zijn gebaseerd op de Algemene Subsidieverordening Gemeente Groningen 2011 vastgesteld door de raad op 22 juni 2011 en in werking getreden op 1 november 2011. De hoogte van de te verlenen subsidie wordt bepaald aan de hand van de 'Leidraad bepaling subsidiabele kosten' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. In die gevallen waarin voorgesteld wordt subsidie te verlenen zijn de in

het bestedingsvoorstel genoemde bedragen richtbedragen, soms maximumbedragen op basis van de subsidie verordening.

Na vaststelling van het bestedingsvoorstel, moeten aanvragers in de loop van het jaar hun plannen concretiseren, zodat vóór het eind van het kalenderjaar de subsidiabele kosten kunnen worden vastgesteld en een subsidiebeschikking kan worden verleend. Projecten die in het bestedingsprogramma zijn opgenomen, worden op volgorde van indiening van uitgewerkte plannen gehonoreerd. Indien het beschikbare budget ontoereikend is, schuiven de laatst geconcretiseerde aanvragen door naar volgend jaar.

Subsidiabel zijn kosten die gemaakt worden voor instandhouding van het monument: cascoherstel en herstel van historisch waardevolle onderdelen. Na voltooiing van de werkzaamheden wordt pas tot uitbetaling overgegaan na verantwoording van de uitgaven door middel van rekeningen en betaalbewijzen.

#### 4. Invulling bestedingsvoorstel 2013

Zoals gebruikelijk is het voorstel in een aantal categorieën onderverdeeld. In het navolgende overzicht worden per categorie de subsidiepercentages, de projecten, de subsidie/financiering bedragen en zo nodig een toelichting gegeven.

(RM = rijksmonument; GM = gemeentemonument; BBP = beeldbepalend pand)

##### 4.1 Kerken (alle RM)

Bijdrage van 25% in de subsidiabele kosten in aanvulling op een verkregen 65% subsidie beschikking BRON/BRIM van het rijk. Het betreft een bijdrage in het onderhoud van deze (grote) onrendabele monumenten omdat wij ons mede verantwoordelijk voelen voor de instandhouding van deze voor de stad zo karakteristieke gebouwen. De te volgen rijksbeschikkingen betreffen dit jaar (voor zover reeds ontvangen) de navolgende kerkgebouwen (met daarachter de gemeentelijke bijdrage):

* Martinikerk	€ 2.481
* Der Aa-kerk, nog geen rijksbeschikking ontvangen	pm
* Nieuwe Kerk	€ 23.223,-
* Kerk Middelbert	€ 5.039,-
* Oosterkerk, S.S. Rosensteinlaan 22	€ 6.235,-
* Hervormde kerk in Leegkerk	€ 3.047,-
* Lutherse kerk, Haddingestraat	€ 2.068,-
* Hoogkerk	€ 2.111,-
* St.Jozefkerk, nog geen rijksbeschikking ontvangen	pm
* Doopsgezinde kerk, nog geen rijksbeschikking ontvangen	pm
* Stefanuskerk Noorddijk	€ 4.932,-
* Kerk Engelbert	€ 2.568,-
* Kerk Dorkwerd	€ 1.247,-
* Zuiderkerk, nog geen rijksbeschikking ontvangen	pm
* Synagoge, Folkingestraat, nog geen rijksbeschikking ontvangen	pm

Bijdrage kerken in aanvulling op Brim totaal: € 52.951,- + PM

NB. Nu het rijk heeft besloten het ISV met ingang van 2015 te beëindigen, kunnen we vanaf dat jaar de traditionele toezegging van een gemeentelijke bijdrage als percentage op de

rijksbeschikking Brim vermoedelijk niet langer gestand doen. Wij zullen de betreffende eigenaren van deze onrendabele monumenten hiervan op de hoogte stellen.

#### 4.2 Molens (alle RM)

Met ingang van 2007 is de rijksregeling voor molens overgegaan van Brom naar Brim. In het Brim moeten de molens een 6-jaren onderhoudsplan opstellen (60% subsidie met max. bijdrage van € 30.000 over een periode van 6 jaar). Het Brim is voor molens gelukkig iets ruimhartiger dan het Brom, maar overigens is het maximum bedrag dat gesubsidieerd kan worden nog steeds erg laag. U heeft in 2007 besloten de gemeentelijke bijdrage in aanvulling op de rijksbeschikking te continueren. In 2012 heeft u echter besloten de gemeentelijke bijdrage terug te brengen van 40% naar 30%. Dit komt neer op maximaal € 15.000 (30% van € 50.000) over een periode van 6 jaar. Gemeentelijke bijdrage per jaar:

* Wilhelmina (Noorderhogebrug)	€	2.500
* Jonge Held (richting Leegkerk)	€	2.500
* Zuidwendinger (achter Hoogkerk)	€	2.500
* Noordermolen (noordoost van Noorddijk)	€	2.500
* 't Witte Lam (zuidwest van Zuidwolde)	€	2.500

Bijdrage aan de 5 molens in aanvulling op rijksregeling Brim totaal € 12.500,-

NB. 1. Molens ontvingen tot en met vorig jaar dus 100% subsidie (60% rijk + 40% gemeente) over in totaal maximaal € 50.000 per 6 jaar. Hiertoe heeft u in 2007 besloten om tegelijkertijd allerlei oude subsidie toezeggingen aan molens te kunnen beëindigen. In 2012 heeft u besloten de gemeentelijk bijdrage van 40% met ingang van 2013 terug te brengen tot 30%. De betrokken eigenaren zijn hiervan op de hoogte gesteld.

NB. 2. De beëindiging van het ISV na 2014 zal er vermoedelijk toe leiden dat wij de gemeentelijke bijdrage aan de instandhouding van de molens binnen onze gemeentegrenzen vanaf 2015 mogelijk helemaal niet meer kunnen geven. Wij zullen de eigenaren van deze onrendabele monumenten hiervan op de hoogte brengen.

#### 4.3 Kanjers (40% subsidie op subsidiabele kosten, al dan niet in vorm Swm-financiering)

Het in 1996 gelanceerde gemeentelijke Kanjerplan is een groot succes geworden. Gedurende de afgelopen 15 jaar zijn ruim 50 grote monumentale gebouwen herbestemd. In het kader van het landelijke thema 'herbestemming' hebben we daarom het boek 'Bestemming bereikt, herstel en herbestemming van 50 monumentale gebouwen in Groningen' uitgebracht. De laatste projecten staan of komen binnenkort in de steigers. De revitalisering van het Oude Groninger Museum is vorig jaar voltooid; de Dubbele Loods op het parkeerdek van het CiBoGa-terrein is casco hersteld en wacht op de inbouw van een horeca-functie. De restauratie en revitalisering van Watertoren-noord zal dit jaar zijn beslag moeten krijgen, omdat de hiervoor door rijk en provincie beschikbaar gestelde subsidies (in totaal 1,6 mln euro) vóór 31 december 2013 besteed moet zijn.

##### ▪ Watertoren-noord, Noorderbinnensingel 14 (RM)

Na de toezegging van ruim € 1 mln van het rijk is conform het raadsbesluit 'Een toekomst voor Watertoren-noord' dd. 29 september 2010, inmiddels voldaan aan de daarin gestelde voorwaarden om de toren voor € 1,- over te dragen aan het Groninger Monumenten Fonds, met een bijdrage in de onrendabele top van € 1,5 mln. Over de gemeentelijke bijdrage van € 1,5 mln heeft u op 13 april en 10 juni 2010 een besluit genomen. Hiervan komt € 0,5 ten laste

van het bestedingsbudget ISV-monumenten. In 2008 heeft u hiervoor reeds € 250.000,- beschikbaar gesteld. In 2010 heeft u een besluit genomen over het restant, maar dit is vanwege ontoereikend budget doorgeschoven naar 2013. Restantbijdrage: € 250.000,-

Reservering bijdrage kanjers totaal ca. € 250.000,-

#### 4.4 Bijzondere gevallen (40% subsidie op subsidiabele kosten, al dan niet als financiering, ofwel in enkele als zodanig benoemde gevallen een eenmalig bedrag)

Bij de volgende projecten (zg. moeilijke gevallen) wordt per project toegelicht waarom er een (extra) financiële steun nodig is.

##### ▪ Steentilstraat 33 (GM)

Steentilstraat 33 is een de oudst bewaard gebleven panden in de 15<sup>e</sup> eeuwse voorstad die in 1517 van een stenen poort, de Steentilpoort, werd voorzien. Het pand bestaat uit een voor en achterhuis, beide daterend uit de 16<sup>e</sup> eeuw. Een voorgenomen nieuwbouwontwikkeling ter plaatse van 31-33 kruiste de voorgenomen aanwijzing tot gemeentelijk monument in 2006. Lange tijd leek sloop daarom onafwendbaar. Omdat de nieuwbouw uitbleef is de aanwijzing van Steentilstraat 33 als GM vervolgens in 2010 alsnog doorgezet. In overleg met de eigenaar is het nieuwbouwplan vervolgens aangepast waarbij het voorhuis van Steentilstraat 33 behouden kan blijven. Het achterhuis verkeert inmiddels in zo slechte bouwkundige staat dat sloop hiervan onafwendbaar is. Bijdrage in instandhouding en restauratie: € 100.000,-

##### ▪ Herstel rieten daken op sinds 2006 als GM (voor)beschermd boerderijen

In het bestedingsprogramma 2007 is de problematiek van de instandhouding van rieten daken op als gemeentelijk monument beschermd boerderijen benoemd. Toen heeft u besloten, instandhouding en herstel hiervan financieel te faciliteren. Reden hiervoor was het feit dat eigenaren min of meer gedwongen worden om deze onrendabele investeringen te doen.

Bijdrage ineens over 40% van de subsidiabele kosten van ingrijpend herstel of het opnieuw aanbrengen van een rietbedekking bij noodzakelijke vernieuwing (gemiddeld eens per 30 a 40 jaar), of bij het nieuw aanbrengen van een rieten dak waar dat gezeten heeft, na verwijdering golfplaten. Inmiddels is bij verschillende boerderijen het rieten dak hersteld (ondermeer Middelberterweg 32, Wolddijk 95, Oude Adorperweg 4, Noorddijkerweg 12).

Middelberterweg 11, reservering	pm
Zijlvesterweg 12, reservering	pm
Euvelgunnerweg 27, reservering	pm

##### ▪ Instandhouding kademuur Kleine der A (RM)

De houten fundering onder de kademuur bij het Kleine der A blijkt in zeer slechte staat te zijn. De kosten van instandhouding van het monument zijn ca 2 ton hoger dan die van sloop en nieuwbouw (7 ton). Bij sloop en nieuwbouw gaan de cultuurhistorische waarde en de archeologische waarde verloren. Tevens zal dit deel van de kademuur van de rijkslijst van monumenten moeten worden afgevoerd. Het rijk adviseert hier negatief op. Na overleg met betrokken partijen is een vorm gevonden waarbij de muur en de archeologie in stand gehouden kan worden, de fundering opgevangen kan worden door een nieuwe constructie en de meerkosten gedekt kunnen worden. De kademuren komen in principe in aanmerking voor rijkssubsidie voor rijksmonumenten. Het rijk heeft de verdeling van dit budget echter bij de provincies neergelegd. En de provincie Groningen heeft besloten overheden uit te zonderen... Bijdrage uit budget ISV-monumenten: € 50.000



▪ Vereniging van Eigenaren Pythagorascomplex (RM)

In 1994 is het complex aangewezen als rijksmonument. Na een intensieve voorbereiding met bewoners in het gehele complex in 1997 gerestaureerd. Daarbij is gebruik gemaakt van de VvE-situatie van beneden- en bovenwoningen om eigenaren elkaar onderling bij de les te houden. Een vervolg onderdeel van de gesubsidieerde restauratie was de verplichting om mee te doen aan een 15 jarig onderhoudsplan. Dit onderhoudsplan loopt dit jaar af en individuele eigenaren kunnen nu niet tot een vervolg contract gedwongen worden. Een actieve bewonersvereniging ziet het belang in van het collectief uitvoeren van onderhoud en spant zich in om alle eigenaren zo ver te krijgen om opnieuw een gezamenlijk 15 jarig onderhoudscontract af te sluiten. Zij proberen daartoe een koepel-VvE voor het gehele complex op te richten, want alleen dan kunnen de onwillige eigenaren door een VvE meerderheid tot deelname aan het onderhoudsplan worden gedwongen. Probleem hierbij zijn de hoge notaris-, kadaster- en legeskosten die gemaakt moeten worden om alle splitsingsactes te herzien. Dit probleem is niet uniek voor het Pythagorascomplex, maar een oplossing hiervoor zou wel voor alle complexmatige bouwblokken in de stad een enorme impuls in het collectief uitvoeren van onderhoud kunnen betekenen. Als pilot willen wij dit initiatief daarom steunen. Bijdrage (in aanvulling op 8.000 vorig jaar) € 10.000,-

▪ Martinikerk (RM)

De Martinikerk is de grootste kerk in onze stad. De Stichting Martinikerk Groningen heeft in 2011 een BRIM-subsidieaanvraag bij het rijk ingediend voor een bijdrage aan ca 600.000 euro aan onderhoudswerkzaamheden gedurende de komende 6 jaar. Deze aanvraag is door het rijk in zijn geheel afgewezen vanwege onvoldoende budget. Op aanraden van het rijk heeft de Stichting vorig jaar een aanvraag voor 60.000 onderhoudskosten ingediend. Deze is nu door het rijk gehonoreerd, maar staat in geen verhouding tot de op te lossen problematiek. Om de Martinikerk een helpende hand toe te steken hebben wij vorig jaar besloten éénmalig 40.000 euro beschikbaar te stellen om op korte termijn de nodige onderhoudswerkzaamheden te kunnen uitvoeren om grotere schade te voorkomen. In overleg met het bestuur van de Martinikerk is afgesproken deze middelen in 2013 beschikbaar te stellen. € 40.000,- NB. De rijksoverheid is primair verantwoordelijk voor de financiële ondersteuning van rijksmonumenten met betrekking tot de instandhouding hiervan. In feite lost de gemeente hiermee nu dus een probleem van het rijk op. De problematiek treft niet alleen de Martinikerk, maar alle monumentale kerken en molens (zie 4.1 en 4.2 van deze nota). Hoezeer de eigenaren zich hiervoor inspannen, deze gebouwen zijn niet rendabel te exploiteren. Als het geen beschermd monumenten waren, zouden ze allang zijn gesloopt. Het uitblijven van instandhoudingssubsidie zal leiden tot verwaarlozing (en uiteindelijk vele malen hogere kosten). Het rijk is hiervoor zoals gezegd primair verantwoordelijk, toch zullen wij hierin positie moeten kiezen als we willen voorkomen dat deze gebouwen er over een aantal jaren verwaarloosd bij staan. Het overeind houden van een gemeentelijk budget voor monumentenzorg kan hierbij onderdeel van de oplossing zijn.

▪ Een pm-post voor aanschrijvingen

Nu het instrument van aanschrijving in het kader van de Woningwet steeds vaker wordt gebruikt om eigenaren te dwingen hun onroerend goed naar behoren te onderhouden, is er behoefte aan een budget om in geval het een monumentenpand betreft, te kunnen voorkomen dat bij een gedwongen “sober en doelmatig herstel” de cultuurhistorische waardevolle onderdelen het kind van de rekening worden. PM

Reservering bijdrage ‘bijzonder-gevallen’ totaal ca: € 200.000,- + PM

#### 4.5 Beter verbeteren (40% subsidie met max. van € 5000,- per eenheid)

De "Beter verbeteren-regeling" biedt eigenaren de mogelijkheid historisch waardevolle onderdelen van hun onroerend goed (glas in lood, roedenverdeling, dakkapellen, balkons, hekwerken, natuursteenwerk, kleurreconstructie, enz.) met behulp van een kleine subsidie zorgvuldig te herstellen. De regeling vormt voor velen (ook bij naoorlogse monumenten) een stimulans om af te zien van een goedkopere (verminkende) aanpak met bijvoorbeeld kunststof, trespa, en dergelijk materialen. De regeling is in de praktijk een succes. Enerzijds omdat hiermee vermindering van cultuurhistorische waarden kan worden voorkomen, anderzijds omdat de regeling flexibel kan worden ingezet (stelpost in het programma met verantwoording aan het eind van het jaar). Hierdoor functioneert de regeling behalve als oliespuit ook af en toe ook als brandblusser en/of EHBO-doos.

Bijdrage maximaal € 5000 per pand. Reservering: € 50.000,-

Een bijzonder project in deze betreft een aantal vlak na de Tweede Wereldoorlog gebouwde zogenaamde Duplex-woningen. Het betreft 4 blokjes van 2 boven- en 2 benedenwoningen, die in 2004 zijn aangewezen als gemeentelijk monument. De corporatie heeft zich aanvankelijk tegen de aanwijzing verzet, maar is nu toch bereid me te werken aan een herstel en samenvoeg-plan. De panden staan in de P. Waijerstraat, op één rij met 3 blokjes zo genaamde 1000 woningen-plan woningen, waardoor het geheel, cultuurhistorisch gezien, meer waard is dan de som der delen. In afwachting van definitieve plannen, reservering: € 50.000,-

Reservering 'beter-verbeteren' totaal € 100.000,-

#### 4.6 Inwinnen externe adviezen

Bij de Rijksdienst was vroeger deskundigheid op velerlei gebied aanwezig op het gebied van de techniek van het restaureren, van bijvoorbeeld natuursteen, zoutuitslag, pigmentonderzoek, conserveringsmethoden, enz. De veranderende opstelling van het rijk heeft ertoe geleid dat van deze technologische kennis, voor zover nog aanwezig, door gemeenten steeds minder gebruik kan worden gemaakt. Dit probleem lossen we op door onze eigen kennis op dergelijke gebieden waar mogelijk te vergroten. Soms moet deskundigheid hiervoor echter worden ingehuurd. Omdat deze kennis niet altijd direct in het belang van de opdrachtgever is (kan bijvoorbeeld ook als contra-expertise nodig zijn), kunnen deze kosten vaak niet bij de opdrachtgever worden neergelegd. kosten: PM

Kosten onderzoek naar kleurige afwerking 5 monumenten a max. € 2000,- € 10.000,-

#### 4.7 Planmatig onderhoud

Met de vaststelling van de monumentennota "Van ethiek naar strategie" heeft uw raad besloten te onderzoeken in hoeverre en op welke wijze de onderhoudsbereidheid bij eigenaren van monumenten vergroot kan worden. Daarbij werd gedacht aan meerjaren onderhouds-plannen en natuurlijk de vraag hoe eigenaren gestimuleerd kunnen worden hiervan gebruik te maken. Stimulering van het afsluiten van een 15 jaren onderhoudscontract vindt plaats door eenmalig een premie van € 2.500,- in het betreffende onderhoudsfonds te storten. Voor dit bedrag per eenheid, 'verzekert' de gemeente zich 15 jaar lang van goed onderhoud van het betreffende monument. De voordelen zijn duidelijk: de gemeente heeft daarmee geen

omkijken meer naar het onderhoud van deze vanwege het grote aantal verschillende eigenaren lastig te onderhouden monumenten en daarnaast voorkomt het meerjaren onderhoudscontract het ontstaan van achterstallig onderhoud (met als gevolg kostbare restauraties op termijn). Hoewel wij de afgelopen jaren hebben moeten constateren dat de bereidheid van eigenaren om een dergelijk contract af te sluiten niet groot is, hebben Verenigingen Van Eigenaren (VvE) van in 2004 aangewezen na-oorlogse complexen hiervoor toch belangstelling getoond. Inmiddels hebben de VvE's van de flat op de hoek van de Ossenmarkt en de Nieuwe Boteringstraat (16 eenheden), de Westerflat aan de Friese straatweg (50 eenheden) en Gorechtflat, Gorechtkade/Linaeusplein (30 eenheden) een 15-jaren onderhoudscontract afgesloten. Voor dit jaar zijn hiervoor nog geen verzoeken ingediend. PM

#### 4.8 Uitvoering onderhoudsleningen uit Stimuleringsfonds wonen & monumenten

De laagrentende onderhoudslening voor gemeentelijke monumenten is een succes. Sinds de invoering in 2011 zijn er 10 leningen verstrekt. Daarnaast zijn nog enkele aanvragen in behandeling. Om de lening voldoende aantrekkelijk te maken heeft u besloten dat alle bijkomende kosten voor rekening van de gemeente komen. Dit zijn de kosten van de bank (SVn) en die van de Monumentenwacht. Per af te sluiten (groot) onderhoudslening van ca € 25.000,- zijn deze kosten ca € 3500,-, bij een onderhoudslening van 1 a 2 euroton bedragen zij ca € 10.000,-. Voor dit bedrag inspecteert de Monumentenwacht het pand gedurende de gehele looptijd van de lening. De gemeentelijke bijdrage van ca 10% van de onderhoudskosten kan gezien worden als een subsidie op zorgvuldig onderhoud, vergelijkbaar met de fiscale aftrek bij van rijkswege beschermde monumenten. In verhouding tot het traditionele subsidiëren zijn het kleine bedragen, die in principe hetzelfde effect moeten opleveren. Stelpost kosten onderhoudslening GM uit Swm: € 25.000,-

#### 4.9 Promotieel

- Organisatiekosten 26e Open Monumenten Dag (8 september)	€ 25.000,-
- Bijdrage aan 'Hervonden Stad', i.s.m. de stichting Monument en Materiaal uit te geven jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en restauratie	€ 15.000,-
- Stadsmonumentenborden, 3 stuks (tekst, ontwerp en realisatie)	€ 3.000,-
- Bijdrage boek over Stadsarchitect Wilhelm en het Groninger schooltype, aanbieding mogelijk te voorzien van kleine tentoonstelling PM	€ 3.000,-
- Bijdrage aan publicatie over architect Egbert Reitsma	€ 1.500,-
- Promotieel, onvoorzien	€ 2.500,-
Promotieel totaal	€ 50.000,-

#### 4.10 Jaarlijkse bijdragen aan stichtingen en instellingen

▪ Stichting Oude Groninger Kerken	€ 318,-
▪ Stichting Groninger Landschap	€ 771,-
▪ Provinciale Groningse Oudheidkundige Commissie	€ 908,-
▪ Molenstichting Hunsingo	€ 182,-
▪ Vereniging Hendrick de Keyser	€ 45,-
▪ Stichting Industrieel Erfgoed Noord-Nederland	€ 75,-
▪ Nederlandse Watertoren Stichting	€ 45,-
Jaarlijkse bijdragen aan stichtingen en instellingen, totaal	€ 2.344,-

#### 4.11 Kosten onderzoek, documentatie en ontsluiting

##### ▪ Cultuur Waarden Kaart (CWK)

De afgelopen decennia waren archeologie en bouwhistorie vooral gericht op ‘verantwoord opruimen’, d.w.z. door onderzoek- en documentatiewerkzaamheden uit te voeren bij de dagelijkse vernietiging van het bouw- en bodemarchief als gevolg van grondwerkzaamheden en bouw- en verbouwactiviteiten. Grote delen (binnen de gemeente ca 50%) hiervan, zijn inmiddels al dan niet verantwoord opgeruimd. Belangrijk is dat veel actiever zou moeten worden bewaard door middel van bescherming. Dit om de doodeenvoudige reden dat deze ongeschreven archieven anders binnen enkele generaties geheel zijn verdwenen. Daarom heeft uw raad in januari 2002 besloten tot een aanvullend inventariserend en waarderend onderzoek van cultuurhistorisch waardevolle elementen. Dit heeft gedurende de afgelopen jaren grotendeels plaatsgevonden en uiteindelijk geleid tot de aanwijzing van bijna 350 gebouwen, complexen en percelen binnen de gemeente grenzen als gemeentelijk monument. In het vervolg daarop wordt gewerkt aan een zo goed mogelijke digitale ontsluiting van alle cultuurhistorische gegevens door middel van een interactieve Cultuur Waarden Kaart (CWK). De CWK is inmiddels raadpleegbaar op internet, zie [www.Groningen.nl/monumenten](http://www.Groningen.nl/monumenten). Naast de aangewezen monumenten bestaat er een veelvoud van cultuurhistorisch waardevolle relictten die met hun inhoudelijke en administratieve gegevens in de CWK moeten worden ondergebracht. Enerzijds ten behoeve van ontsluiting voor architecten, makelaars, eigenaren en geïnteresseerde burgers. Anderzijds gemeentelijk intern, ondermeer ten behoeve van stedenbouwkundige plannen en bestemmingsplannen, bouwtoezicht en het toekomstig Klant Contact Centrum van de gemeente. Voor de archeologie betekent dit bijvoorbeeld de invoer en het tekenen van meer dan duizend vindplaatsen. Voor de bovengrond gaat het om nog veel meer relictten. Eenmaal digitaal beschikbaar zijn de gegevens enerzijds goed locatiegebonden gearhiveerd en anderzijds voor iedereen raadpleegbaar en in te zetten ten behoeve van planvorming en plantontwikkeling in de ruimtelijke ordening door overheden, bedrijfsleven en burgerij. Vanwege het naderende einde van het ISV is het van het grootste belang de bouw en de vulling van de CWK en de daarvoor nodige werkomgeving eind 2014 gereed te hebben. Om dat te realiseren moet er in 2013 en 2014 flink in tijd en middelen in de CWK geïnvesteerd worden. Reservering tbv automatisering en digitalisering € 100.000,- + PM

##### ▪ Bouwhistorisch onderzoek

Het gebouwde archief is het bovengrondse complement van het bodemarchief. Eigenlijk is de scheiding hiertussen ter hoogte van het maaiveld een willekeurige, immers oude gebouwen staan met hun fundamenten in de grond en archeologen zijn vooral op zoek naar een beeld van wat ooit boven de grond stond. Voor het gebouwde archief geldt bij verbouw en nieuwbouw meestal dezelfde onvermijdelijke destructie van unieke gegevens als bij het bodemarchief.

Sinds 2000 voeren wij bouwhistorisch onderzoek uit en worden bij restauraties en verbouwingen de te verstoren delen zo goed mogelijk onderzocht en gedocumenteerd. Doel hiervan is enerzijds de kwaliteit van de planvorming en de realisatie van restauraties te verhogen en anderzijds (vergelijkbaar met de archeologie) te documenteren wat vernietigd wordt. Jaarlijks worden 25 a 30 restauratie- en verbouwprojecten bouwhistorisch begeleid. De resultaten hiervan worden gepubliceerd in ‘Hervonden Stad’, jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en restauratie in de gemeente Groningen.

Daarnaast loopt sinds 2002 het project ‘bouwhistorische verkenningen binnenstad’, een groot systematische onderzoek naar gebouwen met (uiterlijke) kenmerken van vóór 1850. Het onderzoek heeft een schat aan informatie opgeleverd over tot nu toe onbekende

middeleeuwse, 17<sup>e</sup> en 18<sup>e</sup> eeuwse bebouwing. De uitkomst heeft geleid tot de aanwijzing van ruim 150 oude casco's als gemeentelijk monument. De bouwhistorische informatie is in rapportvorm per pand beschikbaar en te downloaden vanuit de CWK. De informatie is onmisbaar gebleken voor zorgvuldige planvorming en de beoordeling van verbouwplannen. Driekwart van de in totaal ca 1300 panden ouder dan 1850 is inmiddels bouwhistorisch verkend. Ook hiervoor geldt dat het project vanwege de beëindiging van het ISV idealiter eind 2014 voltooid moet zijn. Dit betekent de komende jaren een extra inspanning.

Reservering ten behoeve van bouwhistorisch onderzoek. € 25.000,-

Inventarisatie, onderzoek, documentatie en beschrijving, totaal € 125.000,-

#### 4.12 Storting in Revolverend Fonds

Door het naderende einde van het ISV wordt het Stimuleringsfonds wonen & monumenten (Swm) steeds belangrijker. Uit dit fonds worden ondermeer laagrentende leningen verstrekt ten behoeve van de instandhouding van gemeentelijke monumenten. De beschikbare middelen voor monumenten in het fonds staan om verschillende redenen steeds vaker onder druk. Als gevolg hiervan is het niet altijd mogelijk laagrentende leningen voor onderhoud van gemeentelijke monumenten te verstrekken. Dit is geen goed signaal op het moment dat eigenaren hier eerst enthousiast voor zijn gemaakt en de 'loop er net goed in komt'. Daarom is het belangrijk dat als er aan het eind van het jaar in dit bestedingsprogramma budget overblijft, dit te storten in het Swm:

4.13 Onvoorzien PM € 25.000,-

#### 4.14 Samenvatting kostenposten bestedingsvoorstel 2013

Bijdrage kerken totaal maximaal:	€	52.951,- + PM
Bijdrage 5 molens binnen de gemeentegrenzen totaal maximaal	€	12.500,-
Reservering bijdrage gemeentelijke kanjers totaal ca.	€	250.000,-
Reservering bijdrage 'bijzonder-gevallen' totaal ca:	€	200.000,- + PM
Reservering bijdrage 'Beter verbeteren'	€	100.000,-
Reservering kosten inwinnen externe adviezen	€	10.000,- + PM
Reservering kosten planmatig onderhoud	€	PM
Stelpost kosten onderhoudslening GM uit Swm	€	25.000,-
Kosten promotionele activiteiten totaal maximaal	€	50.000,-
Jaarlijkse bijdragen aan stichtingen en instellingen, totaal	€	2.344,-
Kosten onderzoek en documentatie en ontsluiting via CWK	€	125.000,- + PM
Storting in Stimuleringsfonds wonen & monumenten	€	PM
Onvoorzien algemeen	€	25.000,-
Totaal	€	873.808,- + PM

**Bestedingsvoorstel budget Monumenten 2013 totaal € 852.795,- + PM**

**NB. Het beschikbare budget bedraagt € 550.000,-.** In de loop van het jaar zal blijken welke delen van het totale programma gerealiseerd kunnen worden, daarbij geldt: 'wie het eerst komt, het eerst maalt'. Bij ontoereikend budget schuiven de laatst geconcretiseerde plannen/projecten door naar volgend jaar.

